

Παπαζαχαρίου-Χριστοφόρου, Μ. (2023). Ενσωματώνοντας μουσικές δραστηριότητες στην καθημερινή φροντίδα του βρέφους: Μελέτη περίπτωσης μητέρας. Στο Θ. Ράπτης & Ε. Περακάκη (Επιμ.), *Η Μουσική Εκπαίδευση σε έναν κόσμο που αλλάζει: Ταυτότητες, Αξίες, Εμπειρίες. Πρακτικά του 9ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 241-249). Ε.Ε.Μ.Ε.

Ενσωματώνοντας μουσικές δραστηριότητες στην καθημερινή φροντίδα του βρέφους: Μελέτη περίπτωσης μητέρας

Μαρία Παπαζαχαρίου-Χριστοφόρου

Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσικής Εκπαίδευσης & Παιδαγωγικής
Τμήμα Τεχνών, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
m.papazachariou@euc.ac.cy

Περίληψη

Αντλώντας από τη θεωρία της επικοινωνιακής μουσικότητας (*communicative musicality*) και τη θέση ότι η μουσική ως κοινωνική-πολιτισμική πρακτική ενισχύει τη σύνδεση μεταξύ βρεφών και γονέων/φροντιστών, προάγοντας τις κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες του βρέφους, η παρούσα έρευνα στόχευε στη διερεύνηση των εμπειριών μίας περίπτωσης μητέρας από την Κύπρο που χρησιμοποίησε μουσικές δραστηριότητες κατά την καθημερινή φροντίδα του βρέφους της. Η μητέρα, για διάστημα 5 μηνών, συμμετείχε στο διαδικτυακό πρόγραμμα «*Music during pregnancy and infancy*», που στόχευε να επιμορφώσει τις συμμετέχουσες μητέρες, για τη χρήση της μουσικής κατά την καθημερινή φροντίδα των παιδιών τους, και να τους παρουσιάσει πρακτικές εισηγήσεις. Η θεματική ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που συνελέγησαν κατέδειξε ότι, παρόλο που η μητέρα δεν είχε μουσικό υπόβαθρο, ενσωμάτωσε εκτενώς μια ποικιλία μουσικών δραστηριοτήτων με το βρέφος της, οι οποίες νοηματοδότησαν ξεχωριστά την καθημερινότητα εκείνης και του βρέφους της. Η μουσική συνόδευε την καθημερινή φροντίδα του βρέφους, λειτουργώντας ως απαραίτητο εργαλείο για την ανατροφή του, και υποστηρίζοντας ταυτόχρονα τη συναισθηματική σύνδεση των μελών της οικογένειας. Η μητέρα τόνισε ότι η μουσική είχε θετικό αντίκτυπο στην ευημερία της προσφέροντάς της συναισθηματική ασφάλεια και αυτοπεποίθηση στο δύσκολο της ρόλο. Τα ευρήματα ενισχύουν προηγούμενες έρευνες σχετικά με τη σημασία της μουσικής αλληλεπίδρασης μεταξύ μητέρων και βρεφών.

Λέξεις κλειδιά: εμπειρία, επικοινωνιακή μουσικότητα, μητέρα, καθημερινή φροντίδα βρέφους

Incorporating musical activities during the daily care of an infant: A case study of a mother

Maria Papazachariou-Christoforou

Assistant Professor of Music Education & Pedagogy
Department of Arts, European University Cyprus
m.papazachariou@euc.ac.cy

Abstract

Drawing from the theory of communicative musicality and the thesis that music as a socio-cultural practice enhances the connection between infants and parents/caregivers, promoting the infant's social and emotional skills, the present study aimed to explore the experiences of a case of a mother from Cyprus who used musical activities in the daily care of her infant. The mother, for a period of 5 months, participated in the online project "Music during pregnancy and infancy", which aimed to educate the participating mothers, on the use of music during the daily care of their children, and to present them practical suggestions. The thematic analysis of the qualitative data collected showed that, although the mother had no musical background, she extensively incorporated a variety of musical activities with her infant, which signified her and her infant's

daily life separately. Music accompanied the daily care of the infant, acting as an essential tool for nurturing the infant, while supporting the emotional connection between family members. The mother emphasized that music had a positive impact on her well-being by providing her with emotional security and confidence in her difficult role. The findings support previous research on the importance of musical interaction between mothers and infants.

Keywords: communicative musicality, daily care of infant, experience, mother

Εισαγωγή

Η μουσικότητα είναι έκδηλη στη συμπεριφορά των ατόμων από τη βρεφική ηλικία (Hallam, 2006· Gordon, 1971), και όπως αναφέρει η Διονυσίου (2018) «ορίζεται σαν μια φυσική ροπή των παιδιών προς τη μουσική, που εκφράζεται είτε ως σωματική ανάγκη συντονισμού με τη μουσική, είτε ως έκφραση της μουσικής στο σώμα, ενώ παράλληλα συνοδεύεται από ευχαρίστηση και έκφραση συναισθημάτων» (Διονυσίου, 2018, σελ. 55). Από τη βρεφική ηλικία, οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ βρεφών και των φροντιστών τους έχουν μουσικότητα (Pарουšek, 1996), συνδυάζοντας μουσική και γλώσσα σε μια εκφραστική, καλλιτεχνική μορφή. Αυτή είναι μια ισχυρή ένδειξη ότι οι πρώτες προσπάθειες των βρεφών να επικοινωνήσουν με άλλους ενσωματώνουν το μελωδικό περίγραμμα και το ρυθμικό μοτίβο των ηχητικών ακολουθιών (Trevarthen & Malloch, 2017). Δεδομένης της αναγνώρισης ότι η μουσική ανταπόκριση ξεκινά πολύ νωρίς στη ζωή των παιδιών, ως κοινωνική-πολιτισμική πρακτική και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη τους (Barrett, 2009), παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια αυξημένο ενδιαφέρον για τη διερεύνηση της μουσικής αλληλεπίδρασης στην καθημερινή ζωή των παιδιών και σε οικογενειακά περιβάλλοντα (Young, 2016). Τα ευρήματα από τέτοιες μελέτες αποδεικνύουν τις πολλαπλές πτυχές σχετικά με τη σημασία της μουσικής αλληλεπίδρασης στα οικογενειακά περιβάλλοντα και ενδιαφέρουν μουσικοπαιδαγωγούς, γονείς και φροντιστές παιδιών στη βρεφική και νηπιακή ηλικία. Σε σχέση με τα πιο πάνω, η παρούσα μελέτη διερεύνησε την εμπειρία μιας μητέρας που ενσωμάτωσε μουσικές δραστηριότητες στην καθημερινή ρουτίνα φροντίδας του βρέφους της.

Θεωρητικό πλαίσιο

Επικοινωνιακή μουσικότητα

Τα βρέφη ανταποκρίνονται στη μουσική από τις πρώτες ημέρες της γέννησής τους με κινήσεις, εκφράσεις του προσώπου, βαβίσματα και φωνητικούς αυτοσχεδιασμούς και αναπτύσσουν μία ιδιαίτερη επικοινωνία με τα άτομα που τα φροντίζουν (Trevarthen, 2002). Τείνουν να εκφράζονται μουσικά με στόχο την επικοινωνία συναισθημάτων και αφηγήσεων (narratives) (Trevarthen & Malloch, 2017), σε μια διαδικασία συντονισμού, διέγερσης και προσοχής που ορίζεται ως επικοινωνιακή μουσικότητα. Η επικοινωνιακή μουσικότητα προσφέρει μια κατάσταση συντονισμού μεταξύ βρεφών και φροντιστών/μητέρων (Malloch, 1999) και έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που συναντώνται σε όλους τους πολιτισμούς. Θεωρείται μια υγιής αλληλεπίδραση μεταξύ φροντιστών και βρεφών (Greiser & Kuhl, 1988) και φαίνεται να αποτελεί ένα ουσιαστικό εργαλείο για να χαλαρώσει και να ηρεμήσει το μωρό (Trehub, 2009) και να ρυθμίσει τη συναισθηματική του κατάσταση, υποστηρίζοντας την καθημερινή του φροντίδα (Custodero, 2006· Custodero & Johnson-Green, 2008· Gingras, 2013· Ilari, 2017).

Μουσική Ανατροφή (Musical Parenting)

Η διερεύνηση της μουσικής στην καθημερινή ζωή των μικρών παιδιών είναι ένα

πρόσφατο φαινόμενο (Barrett, 2009). Εθνογραφικές μελέτες σε οικογενειακά περιβάλλοντα έχουν δείξει τον πλούτο και την πολυπλοκότητα των μουσικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ μικρών παιδιών και γονέων καθώς και μεταξύ αδελφών, συγγενών και φίλων (Brodsky et al., 2020· Koops, 2020· Schaal et al., 2020). Επιπλέον, το οικογενειακό μέσο μεταφοράς (αυτοκίνητο) θεωρήθηκε προέκταση του σπιτιού (Wu, 2018) και πολλές μελέτες αναφέρουν μουσικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της βόλτας με αυτοκίνητο (π.χ. Custodero et al., 2016· Koops, 2014· Wu, 2018). Η μουσική αλληλεπίδραση στο οικογενειακό περιβάλλον (βλ. Koops, 2020· Wu, 2018) έχει κυρίως αφετηρία τη δυαδική σχέση μεταξύ βρέφους ή νηπίου και φροντιστή (π.χ. γονέα) οι οποίοι κατέχουν τους βασικούς ρόλους στη μουσική αυτή επικοινωνία, και συνήθως επεκτείνεται και περιλαμβάνει τη συμμετοχή των αδερφών και των φίλων (Dosaiguas et al., 2021· Gingras, 2013· Pari et al., 2016).

Ο όρος *musical parenting* (μουσική ανατροφή) έχει αρχικά χρησιμοποιηθεί από την Custodero για να περιγράψει τη χρήση της μουσικής (από ενήλικες φροντιστές ή γονείς) για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών (Custodero & Johnson-Green, 2008) καταδεικνύοντας ότι η ενσωμάτωση της μουσικής από γονείς και φροντιστές υποστηρίζει την ανατροφή των παιδιών, αναπτύσσοντας αλληλεπίδραση και σύνδεση μεταξύ των μερών. Πρόσφατα η θεωρία του *Family Musicking Framework* που αναπτύχθηκε από την Koops (2020) παρέχει μια νέα προοπτική για την κατανόηση των μουσικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ βρεφών ή μικρών παιδιών και ενηλίκων σε διαφορετικά πλαίσια, περιλαμβάνοντας και τη χρήση της μουσικής στα νηπιαγωγεία. Η Koops (2020) αναφέρει ότι οι γονείς χρησιμοποιούν μουσικές δραστηριότητες με τα παιδιά τους για διαφορετικούς λόγους: είτε για να υποστηρίξουν τη μουσική τους ανάπτυξη, είτε για να βοηθήσουν στο μέγιστο τους (π.χ. ενθάρρυνση της σίτισης μέσω ενός τραγουδιού), είτε για να δημιουργήσουν θετικό κλίμα συναισθηματικής σύνδεσης μεταξύ τους.

Προηγούμενες έρευνες έχουν καταδείξει ότι η χρήση της μουσικής μέσα στις οικογένειες (ειδικά κατά τη βρεφική ηλικία) περιλαμβάνει κυρίως τη χρήση τραγουδιών τα οποία στοχεύουν στη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ βρεφών και φροντιστών (Malloch, 1999), και συνοδεύουν τις καθημερινές ρουτίνες φροντίδας τους, όπως το τάισμα, το ντύσιμο, το μπάνιο, τον ύπνο (Custodero & Johnson-Green, 2003). Διαφαίνεται (Rock et al., 1999), ότι τα τραγούδια χρησιμοποιούνται για να ρυθμίζουν τη συναισθηματική κατάσταση των βρεφών: άλλοτε, κυρίως με νανουρίσματα, για να τα ηρεμίσουν, να τα καταπραΰνουν και να τα στείλουν για ύπνο (Pari, 2005), και άλλοτε, κυρίως με παιχνιδιότραγουδα (play songs), για να τα εγείρουν και να τα ψυχαγωγήσουν (Thehub & Schellenberg, 1995). Επιπρόσθετα, καταδεικνύεται ότι η χρήση της μουσικής μέσα στις οικογένειες δημιουργεί την αίσθηση της κοινότητας μεταξύ των μελών, ισχυροποιεί τη σύνδεση μεταξύ τους (Costa-Giomi & Benetti, 2017), και ενώνει όλα τα μέλη σε μια ευχάριστη ατμόσφαιρα (Gingras, 2013).

Η έρευνα

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε την εμπειρία μιας περίπτωσης μητέρας από την Κύπρο που χρησιμοποίησε μουσικές δραστηριότητες στην καθημερινή φροντίδα του βρέφους της. Η περιγραφή γεγονότων και η ερμηνεία φαινομένων με απώτερο σκοπό την ανάδειξη νοημάτων ήταν κεντρική σε αυτή τη μελέτη. Ως αποτέλεσμα, η έρευνα σχεδιάστηκε ως ποιοτική μελέτη περίπτωσης (Cohen et al., 2011), με φαινομενολογικό φακό στην ανάλυση δεδομένων λόγω της εστίασης στην «ουσία της εμπειρίας» (essence of experience) (Merriam, 1988, σελ. 15).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, διερευνήθηκαν οι τρόποι με τους οποίους οι μουσικές δραστηριότητες ενσωματώθηκαν στην καθημερινή φροντίδα του μωρού της συμμετέχουσας μητέρας, προσφέροντας την ευκαιρία να αναδυθούν πληροφορίες και

γνώσεις για τις μοναδικές συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης (Yin, 2018· Young & Pari, 2019). Η έρευνα εξέτασε τις αντιλήψεις και τις σκέψεις της μητέρας σχετικά με την αξία της ενσωμάτωσης της μουσικής κατά τους πρώτους μήνες της μητρότητας για εκείνη και το βρέφος της.

Για την καλύτερη μελέτη της περίπτωσης τέθηκαν τα εξής ερωτήματα:

1. Πώς περιγράφει η μητέρα τη χρήση της μουσικής και της κίνησης με το βρέφος της;
2. Πώς περιγράφει η μητέρα την αξία της μουσικής ενασχόλησης για εκείνη και το βρέφος;

Η υπό διερεύνηση μητέρα παρακολούθησε το διαδικτυακό πρόγραμμα «*Music during pregnancy and infancy*» για μια περίοδο 5 μηνών, το οποίο είχε ως στόχο να ευαισθητοποιήσει, πληροφορήσει και παρουσιάσει πρακτικές δραστηριότητες σε μητέρες, σχετικά με τη χρήση της μουσικής και της κίνησης με τα παιδιά τους. Στόχος του προγράμματος αποτέλεσε επίσης η ενθάρρυνση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμμετεχουσών μητέρων οι οποίες ως μέλη μιας ομάδας με παρόμοιες ανησυχίες και βιώματα, θα ενισχύονταν ώστε να ανταπεξέλθουν τους πρώτους μήνες της μητρότητας. Στο πλαίσιο του προγράμματος οι συμμετέχουσες μητέρες παρακινούνταν να μοιράζονται καλές πρακτικές σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών τους και τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιούσαν τις μουσικές δραστηριότητες στην καθημερινότητά τους.

Το πρόγραμμα διαρθρώθηκε σε 12 διαδικτυακές συναντήσεις που σχεδιάστηκαν προσεκτικά από την ερευνήτρια και μία μουσικοπαιδαγωγό, η οποία ανέλαβε το ρόλο της εμπυχώτριας στο πρόγραμμα. Οι πρακτικές δραστηριότητες που παρουσιάστηκαν στις συμμετέχουσες κάλυψαν τα ακόλουθα θέματα:

- χρήση χειρονομιών και φωνητικών αυτοσχεδιασμών
- χρήση νανουρισμάτων και τραγουδιών
- χρήση ρυθμικών μοτίβων
- χρήση κίνησης και χορού
- χρήση της ακρόασης

Οι συναντήσεις ηχογραφούνταν και αποστέλλονταν στις συμμετέχουσες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μαζί με το επιπρόσθετο εκπαιδευτικό υλικό, μετά τις συνεδρίες. Η κύρια συμμετέχουσα της παρούσας μελέτης εγγράφηκε στο πρόγραμμα με άλλες 7 μητέρες.

Η συλλογή δεδομένων διήρκεσε 5 μήνες, μεταξύ Φεβρουαρίου 2021 και Ιουλίου 2021. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω σημειώσεων πεδίου κατά τη διάρκεια των διαδικτυακών συναντήσεων του προγράμματος και μέσω άτυπων συζητήσεων που ενθαρρύνονταν από την ερευνήτρια κατά τη διάρκεια των συναντήσεων. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν τρεις διαδικτυακές (λόγω των μέτρων κατά της COVID-19) ημιδομημένες συνεντεύξεις διάρκειας 40 λεπτών περίπου η κάθε μία με τη μητέρα (στην αρχή, στη μέση και στο τέλος της έρευνας), επιτρέποντας ευελιξία στη λήψη πληροφοριών από την συμμετέχουσα και ως επέκταση των σημειώσεων πεδίου κατά τις συναντήσεις. Ζητήθηκε επιπρόσθετα από τη μητέρα να κινηματογραφήσει 10 ολιγόλεπτα βίντεο σε διάφορες περιστάσεις κατά τη διάρκεια ημέρας της με το βρέφος. Επιπρόσθετα η μητέρα διατηρούσε ημερολόγιο αναστοχασμού για να καταγράφει σημαντικές εμπειρίες από την καθημερινότητα της που αφορούσαν την ενσωμάτωση της μουσικής και υιοθετήθηκε συχνή επικοινωνία μεταξύ ερευνήτριας και συμμετέχουσας σε χώρο συζήτησης (chat – room). Η συλλογή πολλαπλών δεδομένων ενίσχυσε την τριγωνοποίηση και τη διασφάλιση της εγκυρότητας και αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Όλα τα δεδομένα αρχειοθετήθηκαν και κωδικοποιήθηκαν, υιοθετώντας τα στάδια

ανάλυσης της Merriam (1998) με στόχο την ανάδειξη θεματικών που απαντούσαν στα ερωτήματα που τέθηκαν από την έρευνα. Τα ευρήματα της έρευνας συνοψίζονται στις ακόλουθες θεματικές:

- Η μουσική χρησιμοποιήθηκε εκτενώς από τη μητέρα και μετέτρεψε την καθημερινή φροντίδα του βρέφους σε μια ουσιαστική και σημαντική δράση για τη μητέρα
- Η μουσική ρύθμιζε την καθημερινή ρουτίνα και τη συναισθηματική κατάσταση του βρέφους
- Η μουσική ενθάρρυνε την ευημερία της μητέρας.

Ευρήματα και συζήτηση

Η κύρια συμμετέχουσα, κατά τη διάρκεια εκπόνησης της έρευνας, ήταν εκπαιδευτικός στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, γύρω στα 30, και όταν εγγράφηκε στο πρόγραμμα ήταν έγκυος στην 37η εβδομάδα κύησης. Περίμενε το πρώτο της μωρό, μετά από δύο αποτυχημένες εγκυμοσύνες. Δεν είχε κανένα μουσικό υπόβαθρο, αλλά από το ξεκίνημα του προγράμματος ανέφερε τον ενθουσιασμό της να εμπλακεί στις μουσικές δραστηριότητες που παρουσιάζονταν, χωρίς κανένα ενδοιασμό. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος εξέφρασε την προθυμία της να μοιραστεί την εμπειρία της μαζί με την ερευνήτρια. Κατά την αρχική της συνέντευξη ανέφερε ότι ο σύζυγός της την ενθάρρυνε να συμμετάσχει στο πρόγραμμα, και φάνηκε να είναι πρόθυμος να συμμετάσχει σε μουσικές δραστηριότητες μαζί με τη σύζυγό του στο σπίτι: *«Είναι υπέροχη ιδέα να παρακολουθήσεις αυτό το πρόγραμμα. Θα μαθαίνω κι εγώ από σένα!»* (μητέρα_συνέντευξη#1).

Τα δεδομένα κατέδειξαν ότι οι μουσικές δραστηριότητες αποτέλεσαν αναπόσπαστο μέρος της καθημερινής ρουτίνας της μητέρας και του βρέφους της, επιτρέποντας την ανάπτυξη μιας ξεχωριστής επικοινωνίας μεταξύ μητέρας και βρέφους (Trevarthen & Malloch, 2002). Σε αντίθεση με τις αναφορές σε ανάλογες προηγούμενες έρευνες (Custodero & Johnson-Green, 2003· Ipari, 2005), ότι η απουσία μουσικού υποβάθρου από τις μητέρες επηρεάζει αρνητικά τη χρήση της μουσικής με τα βρέφη τους, η συμμετέχουσα στην παρούσα μελέτη, παρόλο που δεν είχε μουσικό υπόβαθρο, χρησιμοποίησε τη μουσική εκτενώς και με αυτοπεποίθηση με το μωρό της. Υιοθετούσε πληθώρα μουσικών δραστηριοτήτων με το μωρό της, για να συνοδεύσει τη φροντίδα του κατά τον ύπνο, το μπάνιο, το τάισμα, την αλλαγή πάνας και το παιχνίδι, όπως άλλωστε αναφέρεται επίσης και σε προηγούμενες έρευνες (βλ. Costa-Giomi & Benetti, 2017).

Τα ευρήματα κατέδειξαν ότι η μουσική είχε ενσωματωθεί τόσο βαθιά στην καθημερινή ρουτίνα μητέρας/βρέφους που η χρήση της γινόταν απαραίτητη για τη φροντίδα του μωρού και τη μεταξύ τους επικοινωνία. Η ίδια η μητέρα ανέφερε ότι η μουσική μετέτρεψε την κάθε στιγμή της φροντίδας του βρέφους της σε «ουσιαστική» και «αξιόλογη» δραστηριότητα και για τους δύο. Είπε:

Η μουσική είναι παντού στο σπίτι. Μετατρέπει κάθε ενέργεια μου με το μωρό ουσιαστική και σημαντική. Είναι διαφορετικό απλώς να αλλάζεις την πάνα του μωρού σου γιατί έχει λερωθεί και πρέπει να το κάνεις, και διαφορετικό να αλλάζεις την πάνα του ενώ τραγουδάς, δημιουργώντας ένα ευχάριστο κλίμα το οποίο σε βοηθά να επικοινωνήσεις με το μωρό σου... (μητέρα_συνέντευξη#2)

Η μητέρα ανέφερε ότι οι μουσικές δραστηριότητες δημιουργούσαν ένα πλούσιο περιβάλλον αλληλεπίδρασης μεταξύ εκείνης και του βρέφους και ενίσχυαν την ευημερία του, όπως έχει επίσης αποδειχθεί σε προηγούμενες έρευνες (Byrn & Hourigan, 2010, Custodero et al., 2003· Taffuri, 2017· Schellenberg et al., 1997). Η μουσική σε ορισμένες

περιπτώσεις ηρεμούσε και παρηγόρησε το μωρό και, σε άλλες, το αφύπνιζε και το ξυπνούσε. Για παράδειγμα, στο ημερολόγιό της, έγραψε:

Σήμερα δεν χρησιμοποίησα κανένα μουσικό παιχνίδι. Ήταν μια από αυτές τις δύσκολες μέρες που το μωρό μου δεν κοιμόταν... Ήμουν τόσο κουρασμένη και το μωρό ήταν νευρικό, και πονούσε, υποθέτω. Τα νανουρίσματα και οι αργές μελωδίες ταίριαζαν καλύτερα στην κατάσταση μας σήμερα. Ελπίζω να αισθανθεί [το βρέφος] καλύτερα αύριο· μου έλειψαν τα παιχνίδια, οι χοροί μας. (μητέρα_ημερολόγιο)

Όπως περιγράφεται και στις αναφορές των Custodero και Johnson-Green (2003), η μητέρα φάνηκε να έχει τη δυνατότητα και τη διάκριση να επιλέγει τις καταλληλότερες δραστηριότητες για κάθε περίπτωση, προσαρμόζοντάς τις σύμφωνα με τη συναισθηματική κατάσταση του βρέφους. Το αυτοσχέδιο τραγούδι και οι μουσικές φλυαρίες (babbling) αποτέλεσαν τις κυρίαρχες δραστηριότητες στη μουσική αλληλεπίδραση μεταξύ μητέρας και βρέφους, όπως αυτό επίσης αναφέρεται σε προηγούμενες έρευνες Custodero (2006) και Gingras (2013). Η μουσική, και ειδικότερα η χρήση κινήσεων -είτε με χειρονομίες είτε με ολόκληρο το σώμα (π.χ. χορός, λίκνισμα)- βοήθησαν τη μητέρα και το μωρό να συντονιστούν οδηγώντας και τα δύο μέρη σε αμοιβαία κιναισθητική σύνδεση όπως αναφέρεται και στους Hatch και Maietta, (1991), και επίσης στους Vlismas και Bowes, (1999). Ενδεικτικό αυτού αποτελεί η αναφορά της μητέρας:

Νομίζω ότι η μεγαλύτερη σύνδεση συμβαίνει ότι μαζί με τη μουσική βάζουμε και την κίνηση. Γινόμαστε ένα με το μωρό, λειτουργεί εξαιρετικά και για τους δύο. Όταν τραγουδώ ή ακούω μουσική και κινούμαστε παρέα με το μωρό, οι κινήσεις του σώματος που συγχρονίζονται με ένα τραγούδι είναι κάτι που λειτουργεί τέλεια για το μωρό μου. (μητέρα_συνέντευξη#1)

Σημαντικά είναι τα ευρήματα που αφορούν στην αξία της ενσωμάτωσης της μουσικής στην καθημερινή φροντίδα του βρέφους για την ευζωία της μητέρας. Η συμμετέχουσα βίωσε μια σειρά από αντιφατικά συναισθήματα, κατά τη μητρότητα. Ήταν πολύ ενθουσιασμένη για το νεογέννητο παιδί της αλλά ταυτόχρονα βίωνε άγχος και ανησυχία για το αν θα μπορούσε να αντεπεξέλθει στον απαιτητικό ρόλο της φροντίδας του. Η πανδημία της νόσου COVID-19, που την ανάγκαζε εκείνη την περίοδο, να αποστασιοποιείται κοινωνικά και να μένει πολύ χρόνο μόνη στο σπίτι με το μωρό της, εκλήφθηκε από την ίδια πολύ αρνητική επίδραση για την ευημερία της. Ανέφερε ότι υπέφερε από μοναξιά και ένιωθε κατά καιρούς να βρίσκεται σε κατάσταση κατάθλιψης και έντονης ανασφάλειας για τη φροντίδα του μωρού. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας καταδεικνύουν ότι οι μουσικές δραστηριότητες που ενσωμάτωσε η μητέρα στην καθημερινότητα της, βοήθησαν στο δέσιμο της με το βρέφος, διαμόρφωσαν την επικοινωνία μεταξύ τους, και ως εκ τούτου υποστήριξαν και παρηγόρησαν τη μητέρα, όπως αναφέρεται επίσης στους Biringen et al. (2000), Cozolino (2010) και Wulff et al. (2021). Η μητέρα τόνισε ότι η μουσική ήταν ένα ουσιαστικό εργαλείο για να τη βοηθήσει να ρυθμίσει την ευημερία της. Ανέφερε χαρακτηριστικά:

Ειδικά το τραγούδι, κατά τη διάρκεια της ημέρας, μου δίνει το κουράγιο να προχωρήσω και να χαμογελάω. Νιώθω ότι με βοηθά να χτίσω επικοινωνία με το μωρό μου, και έτσι καταφέρνω να το φροντίσω καλύτερα. Ανακουφίζομαι όταν τραγουδώ για το μωρό μου, όταν το βλέπω να ανταποκρίνεται, και όταν είμαι πολύ κάτω ψυχολογικά με γλυκαίνει... (μητέρα_συνέντευξη#3)

Πρόσφατη έρευνα διαπίστωσε επίσης ότι οι μητέρες που γέννησαν το πρώτο τους παιδί κατά τη διάρκεια της νόσου COVID-19 ένιωθαν πολύ ευάλωτες (Steward, 2021) και ότι το τραγούδι τις βοήθησε.

Από τα δεδομένα διαφάνηκε ότι η μουσική λειτούργησε ως μέσο σύνδεσης και

για τα τρία μέλη της οικογένειας (μητέρα – βρέφος – πατέρας), τα οποία απολάμβαναν την ενασχόληση με τη μουσική και εκτίμησαν την ευκαιρία που τους έδωσε να υπάρχουν μαζί μουσικά. «Απλώς αγαπάμε τη μουσική μας, είμαστε τόσο ευλογημένοι που μπορούμε να τη ζούμε όλοι μαζί», έγραψε στο ημερολόγιο της η μητέρα (μητέρα_ημερολόγιο). Όπως και στα ευρήματα των Gingras (2013) και Dosaiguas et al. (2021), ο χρόνος που αξιοποιούσαν τα μέλη της οικογένειας με τη μουσική, τους επέτρεψε να συνδεθούν μεταξύ τους και να μοιραστούν πολύτιμες στιγμές που απολάμβαναν.

Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα κατέδειξε ότι η ενσωμάτωση μουσικής κατά τη φροντίδα του βρέφους παρείχε ένα ισχυρό εργαλείο για τη συμμετέχουσα μητέρα τους πρώτους μήνες της μητρότητας. Διευκόλυνε τη φροντίδα του βρέφους, ανέπτυξε και ισχυροποίησε τον συναισθηματικό δεσμό μεταξύ μητέρας και βρέφους και προήγαγε την ευμάρεια της, εύρημα που υποστηρίζεται και από προηγούμενες έρευνες (π.χ. Trevarthen & Malloch, 2017). Τα ευρήματα της έρευνας, ενισχύουν την άποψη ότι η ενσωμάτωση ποικίλων μουσικών δραστηριοτήτων από τη μητέρα στην καθημερινή ρουτίνα (Costa-Giomi & Benetti, 2017) μετατρέπει την απαιτητική και αγχωτική καθημερινή φροντίδα του μωρού σε μια ευχάριστη εμπειρία. Η μητέρα τόνισε ότι η μουσική είχε γίνει ένα απαραίτητο εργαλείο ανατροφής και φροντίδας του βρέφους, για εκείνη και τον σύζυγό της, και ότι τη χρησιμοποιούσε εκτενώς και με συνέπεια σε διάφορες καταστάσεις. Οι μουσικές δραστηριότητες ρυθμίζουν την καθημερινή φροντίδα του βρέφους (Custodero et al., 2003), και ταυτόχρονα ενίσχυαν τον συναισθηματικό δεσμό μεταξύ μητέρας και παιδιού, καθώς και μεταξύ όλων των μελών της οικογένειας (Costa-Giomi & Benetti, 2017· Gingras, 2013). Η συμμετέχουσα τόνισε ότι η ενσωμάτωση μουσικών δραστηριοτήτων στην καθημερινή φροντίδα του βρέφους ενίσχυσε τη δική της ευημερία (Biringen et al., 2000· Cozolino, 2010· Wulff et al., 2021). Η μουσική ηρεμούσε και διασκέδασε εκείνην και το μωρό της (Roberts, 2010), κάνοντάς την να νιώθει άνετα, σίγουρη και ασφαλής στο έργο της ως μητέρα.

Αν και τα ευρήματα αυτής της έρευνας αφορούν μόνο τη συγκεκριμένη περίπτωση και δεν μπορούν να γενικευτούν, ευθυγραμμίζονται με προηγούμενες έρευνες που δείχνουν ότι η μουσική αλληλεπίδραση μεταξύ μητέρων και βρεφών είναι σημαντική και για τα δύο μέρη. Μελλοντικές έρευνες στο συγκεκριμένο ζήτημα θα μπορούσαν να μελετήσουν και αναλύσουν δεδομένα από μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχουσών και να εξετάσουν διαφορετικές πτυχές του φαινομένου. Λόγω των θετικών ευρημάτων που προκύπτουν από την παρούσα έρευνα, όσον αφορά στον τρόπο που λειτουργεί η μουσική σε οικογενειακά περιβάλλοντα με βρέφη, διαφαίνεται ότι παρόμοια επιμορφωτικά προγράμματα για νέες μητέρες θα μπορούσαν να φανούν επωφελή για τις ίδιες και για τα παιδιά τους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το πρόγραμμα «*Music during pregnancy and infancy*» θεωρήθηκε από τη συμμετέχουσα ως άκρως σημαντικό για την επιμόρφωση και ανάπτυξή της, όσον αφορά στη χρήση της μουσικής για τη φροντίδα του μωρού της στο περιβάλλον του σπιτιού. Συμμετέχοντας στο πρόγραμμα, η μητέρα ανέπτυξε βασικές δεξιότητες για την ενσωμάτωση της μουσικής στην καθημερινή φροντίδα του βρέφους της.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Barrett, M.S. (2009). Sounding lives in and through music: a narrative inquiry of the 'everyday' musical engagement of a young child. *Journal of Early Childhood Research*, 7(2), 115-34.
- Biringen, Z., Matheny, A., Bretherton, I., Renouf, A. & Sherman, M. (2000). Maternal representation of the self as parent: Connections with maternal sensitivity and maternal structuring. *Attachment and Human Development*, 2, 218-232.

- Byrn, M. D., & Hourigan, R. (2010). A comparative case study of music interactions between mothers and infants. *Contributions to Music Education*, 37(1), 65-79.
- Διονυσίου, Ζ. (2018). Η επικοινωνιακή μουσικότητα στα ελληνικά παραδοσιακά παιχνιδιότραγουδα. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 16, 49-68.
- Cohen, L., Manion, L., & Morisson, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). Routledge.
- Costa-Giomi, C., & Benetti, L. (2017). Through a baby's ears: Musical interactions in a family community. *International Journal of Community Music*, 10(3), 289-303.
- Cozolino, L. (2010). *The neuroscience of psychotherapy*. W. W. Norton.
- Custodero, L. (2006). Singing practices in 10 families with young children. *Research Studies in Music Education*, 54(1), 37-56.
- Custodero, L., Britto, P.R. & Brooks-Gunn, J. (2003). Musical lives: a collective portrait of American parents and their young children. *Applied Developmental Psychology* 24, 553-572.
- Custodero, L., & Johnson-Green, E. (2003) Passing the cultural torch: musical experience and musical parenting of infants. *Journal of Research in Music Education*, 51(2), 102-114.
- Custodero, L., & Johnson-Green, E. (2008). Caregiving in counterpoint: Reciprocal influences in the musical parenting of younger and older infants. *Early Childhood Development and Care*, 178(1), 15-39.
- Dissanayake, E. (2000). Antecedents of the temporal arts in early mother-infant interaction. In N. L. Wallin, B. Merker & S. Brown (Eds.), *The origins of music* (pp. 389-410). The MIT Press.
- Dosaiguas, M., Pérez-Moreno, J., Gluschankof, C., & Costa-Giomi, E. (2021). Listening to a siblings' day: musical interactions in a family setting. *Early Child Development & Care*, 191(12), 1843-1857. <https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1863392>
- Fancourt, D., & Perkins, R. (2017). Associations between singing to babies and symptoms of postnatal depression, wellbeing, self-esteem and mother-infant bond. *Public Health*, 145, 149-152.
- Gingras, P. (2013). *Music at home: A portrait of family music-making* (Ph.D.). Available from ProQuest Dissertations & Theses Full Text, ProQuest Dissertations & Theses Global. (1318666604).
- Gordon, E. (1971). The Source of Musical Aptitude. *Music Educators Journal*, 57(8), 35-37. <https://doi.org/10.1177/002743217105700801>
- Hallam, S. (2006). Musicality. Στο G. E. McPherson (Επιμ.), *The child as musician: A handbook of musical development* (σσ. 93-110). Oxford University Press.
- Hatch, F.W., & Maietta, L. (1991). The role of kinesthesia in pre-perinatal bonding. *Pre and Peri-Natal Psychology*, 5(3), 253-270.
- Ilari, B. (2005). On musical parenting of young children: Musical beliefs and behaviors of mothers and infants. *Early Child Development and Care*, 175(7&8), 647-660.
- Malloch, S. N. (1999-2000). Mothers and infants and communicative musicality. *Musicae Scientiae*, 3(1), 29-57.
- Merriam, S.B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. Jossey Bass Publishers.
- Perkins, R. (2021). Group singing to support women experiencing symptoms of postnatal depression. *International Journal of Birth & Parent Education*, 8(4), 20-23.
- Roberts, R. (2010). *Wellbeing from Birth*. London: Sage Publications Ltd.
- Schellenberg, E. G., Trehub, S. E., & Hill, D. S. (1997). The origins of music perception and cognition: A developmental perspective. In I. Deliège & J. Sloboda (Eds.), *Perception and cognition of music* (pp. 103-128). Psychology Press.
- Stewart, L. A. (2021). Providing supports for "Covid Mums" through an adapted Sing & Grow group program. *Australian Journal of Music Therapy*, 32(2), 115-133.
- Trehub, S. E., Unyk, A. M., Kamenetsky, S. B., Hill, D. S., Trainor, L. J., Henderson, J. L., & Saraza, M. (1997). Mothers' and fathers' singing to infants. *Developmental Psychology*, 33(3), 500-507.
- Taffuri, J. (2017). Building musical self-identity in infancy. In R. MacDonald, J.D. Hargreaves & D. Miell (Eds.), *Handbook of Musical Identity* (pp. 197-212). Oxford University Press.
- Trehub, S. E. (2009). Music lessons from infants. In S. Hallam, I. Cross & M. Thaut (Eds.), *The Oxford Handbook of Music Psychology* (pp. 229-234). Oxford University Press.
- Trevarthen, C. (2002). Origins of musical identity: Evidence from infancy for musical social awareness. In R. Macdonald, D. Hargreaves & D. Miell (Eds.), *Musical identities* (pp. 21-40). Oxford University Press.
- Trevarthen, C. (2012). Communicative Musicality: The human impulse to create and share music. In D.J. Hargreaves, R.A.R., MacDonald, & D.E. Miell (Eds.), *Musical imaginations: Multidisciplinary perspectives on creativity, performance and perception* (pp. 259-284). Oxford University Press.
- Trevarthen, C. (2002). Origins of musical identity: Evidence from infancy for musical social awareness. In R. Macdonald, D. Hargreaves & D. Miell (Eds.), *Musical Identities* (pp. 21-40). Oxford

University Press.

- Trevarthen, C., & Malloch, S. N. (2002). Musicality and music before three: Human vitality and invention shared with pride. *Zero to three*, 23, 10-18.
- Trevarthen, C., & Malloch, S. (2017). The musical self. Affections for Life in a community of sound. In R. MacDonald, J.D. Hargreaves & D. Miell (Eds.), *Handbook of Musical Identity* (pp. 155-175). Oxford University Press.
- Vlismas, W., & Bowes, J. (1999) First-time Mothers' Use of Music and Movement with Their Young Infants: The Impact of a Teaching Program, *Early Child Development and Care*, 159(1), 43-51. 10.1080/0300443991590105
- Wulff, V., Hepp, P., Wolf, O. T., Fehm, T., & Schaal, N. K. (2021). The influence of maternal singing on well-being, postpartum depression and bonding – a randomised, controlled trial. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 21(1). <https://doi.org/10.1186/s12884-021-03933-z>
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods*. SAGE Publications.
- Young, S. (2016). Musical childhoods: Theoretical background and new directions. In B. Ilari & S. Young (Eds.), *Children's home musical experiences across the world* (pp. 29-42). Indiana University Press.
- Young, S., & Ilari, B. (2019). Introduction. In S. Young & B. Ilari (Eds.), *Music in Early Childhood: Multi-disciplinary perspectives and inter-disciplinary exchanges* (pp. 1-18). Springer.